

Rondetafelgesprek

Zes jaar passend onderwijs

Eind oktober kwamen drie directeuren van aangrenzende samenwerkingsverbanden in Noord-Holland samen via Teams om vanuit het perspectief van verschillende samenwerkingsverbanden te praten over zes jaar passend onderwijs. Waarom doen we wat we doen, wat gaat er goed en wat kan beter? Aan de hand van vier vragen ontstond er een gesprek met vooral veel consensus over het belang van samenwerken en leren van elkaar. Conclusie? Het gaat goed, en ja, het kan beter.

Astrid Ottenheim

Directeur-bestuurder SWV PPO-Noord-Kennemerland PO
Gemeenten Alkmaar, Heerhugowaard, Langedijk, Heiloo en Bergen

- 13 schoolbesturen
- 105 scholen
- 21.000 leerlingen

Karin Aarden

Directeur SWV De Westfriese knoop PO
Gemeenten Opmeer, Koggenland, Stede Broec, Medemblik, Drechterland, Enkhuizen en Hoorn

- 14 schoolbesturen
- 92 scholen
- 17.535 leerlingen

Michiel van Lee

Directeur SWV Kop van Noord Holland PO
Gemeenten Schagen, Hollands Kroon, Den Helder en Texel

- 11 schoolbesturen
- 80 scholen
- 12.600 leerlingen

Hoe kijken we terug op ruim 5 jaar passend onderwijs in Noord-Holland Noord? Wat zouden leerkrachten zeggen en wat zouden ouders zeggen?

1

Karin Aarden: "Aan de ene kant zie ik veel mooie initiatieven, waarin hard gewerkt wordt om samen met jeugdzorgpartners, onderwijs en schoolbesturen dingen voor elkaar te krijgen. Aan de andere kant is er voor een deel van de kinderen geen aanbod aan speciale voorzieningen. Dit heeft ook te maken met grote verschillen in scholen. Het verschilt nogal of je 50 leerlingen of 400 à 500 leerlingen hebt. Daar vallen dus nog zeker stappen te zetten. Ik denk dat ouders en leerkrachten hetzelfde zullen zeggen: er zijn mooie stappen gezet, maar we zijn er nog niet. Vraagstellingen worden complex vanuit ouders, kinderen en leerkrachten. Dat vraagt soms om snel schakelen van jeugdzorgpartners en

gemeenten. Maar 'snel' is in gemeenteland bijna onmogelijk. Een mooie ontwikkeling vind ik het Integraal Kind en Expertise Centrum (IKEC, red.) in Hoorn, waarbij we kinderopvang, jeugdhulp, sbo en so onder één dak hebben. Daar zit een directeur met visie, bevoegdheid en een hart voor kinderen. We beginnen te merken dat de samenwerking vruchten afwerpt. Het is afgelopen schooljaar gelukt om 12 kinderen terug te laten stromen naar het regulier onderwijs vanuit sbo-setting en dat komt echt door de unieke samenwerking van jeugdhulp en kinderopvang. Frustrerend is dat ze al 4 jaar wachten op nieuwbouw, en dat het waarschijnlijk nog langer gaat duren. Als het zo

lang duurt, haken mensen af. Ideeën, bevoegdheid en goede samenwerking lopen stuk op randvoorwaardelijke zaken. Dat is jammer."

Michiel van Lee: "Het duale beeld dat Karin schetst, kom je voortdurend tegen. Het hangt er ook vanaf aan welke ouder, leerling of leerkracht je de vraag stelt. Wat waren de verwachtingen in 2014? Torenhoo, zie ik terugkijkend. Het idee was een soort *all inclusive* onderwijs. Dat is niet gelukt, het speciaal (basis)onderwijs is blijven bestaan. De angst was ook dat er allemaal kinderen met belemmeringen in het regulier onderwijs terecht zouden komen. Inmiddels wordt er steeds meer gesproken over 'inclusiever', in plaats van over passend onderwijs. Er zijn ook ouders die teleurstellingen hebben moeten verwerken, bijvoorbeeld door ander advies van het CTO dan wat zij verwachtten. Sowiesso is het een weerbarstig proces. De leerkrachten vinden het misschien aan de ene kant meevallen, aan de andere kant wordt passend onderwijs, zo blijkt uit onderzoek, door leerkrachten ervaren als een systeem met een

hoog bureaucratisch gehalte. Ook is het lastig vast te stellen of passend onderwijs nu geslaagd is of niet omdat we niet meetbaar hebben geformuleerd wat we onder geslaagd verstaan."

Astrid Ottenheim: "Ik heb er een iets andere kijk op. Wij zijn als samenwerkingsverband een infrastructuur gaan opbouwen, waarin leerkrachten, ouders en scholen met elkaar zijn gaan samenwerken, vanuit het besef: wij zijn allemaal het samenwerkingsverband. Passend onderwijs bestaat. De angst was ook dat er allemaal kinderen met belemmeringen in het regulier onderwijs terecht zouden komen. Inmiddels wordt er steeds meer gesproken over 'inclusiever', in plaats van over passend onderwijs. Er zijn ook ouders die teleurstellingen hebben moeten verwerken, bijvoorbeeld door ander advies van het CTO dan wat zij verwachtten. Sowiesso is het een weerbarstig proces. De leerkrachten vinden het misschien aan de ene kant meevallen, aan de andere kant wordt passend onderwijs, zo blijkt uit onderzoek, door leerkrachten ervaren als een systeem met een

'Passend onderwijs heeft binnen ons samenwerkingsverband een zelfsturend vermogen op gang gebracht'

hebben we nu niet meer. Ik hoor het woord bureaucratie, maar een goed plan voor een kind maken, is dat bureaucratie, of is dat nodig?"

Karin: "Hoe graag ik het ook perfect zou willen maken voor elk kind, dat gaat niet. Ik zie ook een spanningsveld tussen de steeds individualistischer maatschappij en het feit dat onderwijs een socialiserende functie heeft, wat betekent dat je je aanpast aan de groep en gedrag aanleert om te functioneren in de maatschappij."

Astrid: "Dat is zeker heel belangrijk. Het doel van onderwijs is dat elk kind kan meedoen, nu en later in de samenleving. Hoe kan ik met mijn 'zijn' sociaal verkeren met anderen? Wat zijn valkuilen en wat kan ik daarin beter doen? Als je iedereen in een apart kantoor tje stopt om te leren, draagt dat niet bij aan een inclusieve samenleving. Vaak wordt ook de denkfout gemaakt als het niet goed gaat: dit kind heeft een probleem en dus is deze plek niet passend, dus het moet ergens anders naartoe, dan gaan we verhuizen. Nee, wat we moeten doen is de situatie passend maken, dit heeft een grens en wat die is dat bekijken we gezamenlijk."

Michiel: "De maatschappij is de afgelopen 5 jaar veranderd. Ouders accepteren onze expertise in mindere mate en achten zichzelf in toenemende mate experts. Maar er zijn ook overspannen verwachtingen die we niet kunnen inlossen. De evaluatie van passend onderwijs door het NRO en de Onderwijsraad bevestigen het beeld dat een bepaalde groep ouders met onrealistische verwachtingen een passende onderwijsplek voor hun kind aanvragen."

Astrid: "Je kunt strijden tegen ouders die zich als deskundigen gaan opstellen, maar ik omarm het. De ouder is ook deskundig, hij kent het kind thuis. Samen met de ouder ben je deskundig over het kind."

Wat zijn onze verwachtingen ten aanzien van de landelijke evaluatie passend onderwijs? Wat zijn kansen en bedreigingen? Wat gaan ouders, leerkrachten en leerlingen hier van merken?

2

Astrid: "Er komen Tweede Kamerverkiezingen aan en die zorgen altijd voor polarisatie. Dat is nu niet handig. Wij zijn bezig met dialoogsessies rond het ondersteuningsplan. We richten ons op verbinding, de dialoog, nieuwsgierig zijn. De ander wil iets en ik kan dat niet geven, wat zegt dat nou? Polarisatie is een bedreiging, de kans zit 'm in om dat te overwinnen en te kijken naar wat de ander wil. Niet wegduwen, maar nieuwsgierig zijn. Om vervolgens samen te kijken wat te doen."

Karin: "De afgelopen 5 jaar deed de ene regio het beter dan de andere. Hierdoor hebben we leren samenwerken, omdat het moest. Er zijn mooie initiatieven in regio's ontwikkeld. Destijds is bewust gekozen voor decentralisering, en ik ben bang dat er weer dingen centraal opgelegd gaan worden via landelijke procedures omdat we allemaal op hetzelfde "recht" zouden moeten hebben. Dan gooi je het kind met het badwater weg."

Astrid: "In het verlengde van wat Karin aangeeft: in Nederland is het onderwijs georganiseerd volgens een egalitair systeem. Maar wil je gelijke kansen bieden, dan moet je ongelijk gaan behandelen. Daar moeten we aan wennen, maar ik ben blij dat daar de discussie steeds meer over gaat."

Michiel: "Het korte-termijndenken van politici vind ik een bedreiging. Het aantal thuiszitters is nu de graadmeter voor succes, maar dat vind ik een beperking. Passend onderwijs is een kwestie van geduld. *Slow change* leidt tot doorontwikkeling, mits we kunnen aangeven wat we kunnen bereiken. Ik denk

dat we succesvol zijn als de basisondersteuning op basisscholen hoogwaardiger wordt. Daar moeten we een norm over kunnen afspreken."

Astrid: "We moeten niet in een oude reflex schieten van 'oh, het werkt niet' en dan centraal van alles gaan regelen. Dat vind ik ook van die normering rond basisondersteuning. We hebben al een heel goede norm, namelijk de kwaliteit die elke school moet leveren, en daar is de inspectie al op een andere manier naar gaan kijken. Ik zie ook dat er verschillen zijn tussen scholen, daar moet je gebruik van maken. Het is beter de dialoog te voeren met scholen en schoolbesturen dan dat het top down afgedwongen wordt. Ik geloof niet dat we dan in beweging gaan komen en anders gaan kijken naar onderwijs."

Karin: "Daar ben ik het niet mee eens. De huidige inspectienorm is echt de minimale norm. Ik zie te veel scholen om mij heen die, als ze het vinkje maar hebben van de inspectie, niet willen doorontwikkelen. Dan zie je dat er meer beroep op de scholen wordt gedaan die net wat verder zijn. Ik zou dus heel graag de norm van de onderwijsinspectie hoger willen hebben."

Het groeiende aantal thuiszitters (regionaal en landelijk) vraagt in toenemende mate als SWV's onze focus. Hoe gaan we daarmee om?

3

Michiel: "Elk kind dat thuis zit, verdient het om terug te komen in onderwijs als dat de best passende plek is. Maar dat is niet voor elk kind zo. We hebben afgesteld dat we onze machten en krachten gaan delen om iedereen te laten samenwerken, met een regisseur die besluiten mag nemen, los van de doelgroepen van jeugdzorg en onderwijs. Het is niet de heilige graal, maar het zijn goede stappen, waardoor er minder thuiszitters komen. Ik ben positief over deze veranderingen, we kunnen nu een slag maken om te hechten en om samen te werken, om zo minder thuiszitters in regio te kunnen tellen."

Karin: "Formeel heb ik drie thuiszitters, volgens het lijstje van de inspectie. Maar ik heb ook 50 leerlingen op zorgboerderijen. Door het zorgaanbod worden ze niet gezien als thuiszitters, maar ondertussen is er geen goed onderwijs voor deze kinderen. Ieder

kind heeft leerrecht, en dat liefst ook in een school. Als dat niet kan, moet je school naar de leerling brengen, maar dat is op dit moment het grootste vraagstuk: hoe doen we dat?"

Astrid: "Wij doen het ook goed op lijstjes. Het onderwerp thuiszitters staat eindelijk op de agenda door passend onderwijs. Thuiszitters waren er altijd al maar dat was altijd een beetje een vaag gebeuren. Nu is duidelijk dat er verschillende type thuiszitters zijn. Landelijk zijn het er zo'n 15.000 volgens de cijfers van Balans. Er zijn 6.000 kinderen met een vrijstelling van onderwijs; zij krijgen niet de kans zich te ontwikkelen en zijn verstoken van onderwijs. Wij doen aan preventie. Het is belangrijk dat er binnen een maand na thuiszitten er een oplossing is. Soms is tijdelijk tot rust te komen ook nodig. We willen

vervolg op pag. 6

Rondetafelgesprek

Zes jaar passend onderwijs (vervolg)

vervolg van pag.5

het lijntje met school en leren in standhouden, daarom hebben we onderwijs ingebracht op een zorgboerderij.

Wat we doen past niet bij wet- & regelgeving. Ik zou graag willen dat de regels aangepast worden. Gelukkig wordt landelijk hier het gesprek overgevoerd met de beide ministeries van OCW en VWS. In ons samenwerkingsverband hebben we netwerkgroepen die zich bezighouden met thema's als samen optrekken met ouders, kinderen die thuiszitten, en onderwijszorgarrangementen. Dit doen we om de groep kinderen goed in beeld te houden, en te doen wat nodig is. Dat is nog best uitdagend, want er zijn vijf gemeentes waarmee we samenwerken. De jeugdzorg staat ook financieel onder druk, dus dat betekent puzzelen en zoeken hoe we toch samen kunnen optrekken om stappen te zetten, waarbij inhoud en niet geld leidend is. Ondanks deze uitdaging lukt het ons om de plek der moeite te bespreken en leren we veel van elkaar."

Karin: "Ik heb een andere ervaring. Het samen optrekken met de gemeente vind ik heel gaaf. Wij hebben ook onze discussiepunten, maar iedere keer vinden we wel een oplossing."

Astrid: "Op relatieniveau is de samenwerking goed, maar de manoeuvreerruimte wordt door de druk op budgetten smaller."

Karin: "We hebben alle dreigende thuiszitters in beeld. We kennen ze en we handelen erop. Voor een succesvolle aanpak is de verbinding tussen onderwijs en zorg cruciaal, we moeten samen optrekken."

Michiel: "Ik denk dat je moet oppassen voor mooie ambities die vanwege de verschillende belangen in de praktijk anders uitpakken. In de Kop van Noord-Holland gaan we werken met een regisseur die zorgt voor onafhankelijke aansturing en die de doorzettingsmacht heeft om door te pakken. De samenwerking moet groeien, zeker als je binnen je eigen kring afgerekend wordt. Ook wij hebben last van het faillissement van jeugdzorg. Maar in de Kop zijn we aan het bouwen en ik heb daar een positief gevoel over. Maar, zoals Astrid, binnen een maand een al dan niet tijdelijke oplossing kunnen bieden, zover zijn wij nog niet."

Karin: "We investeren in samenwerken, in een netwerkgroep thuiszitters met daarin leerplechtambtenaren, jeugdhulp, scholen. De enige manier om dit op te lossen is decentraal en via lokale samenwerking. Dan vind je goede oplossingen en daarvoor is nodig dat de overheid regelruimte geeft."

Astrid: "Om het probleem van thuiszitters op te lossen, moet je soms stoutmoedig zijn en buiten de kaders durven denken."

Karin: "Helemaal mee eens."

'Voor een succesvolle aanpak is de verbinding tussen onderwijs en zorg cruciaal'

Hoe kunnen we als 3 aan elkaar grenzende SVW's voor het PO elkaar versterken in het bieden van passend onderwijs, dan wel een dekkend aanbod?

4

Karin: "Voor kinderen met een extra ondersteuningsbehoefte is de keuzevrijheid in gespecialiseerd onderwijs beperkt. Als de relatie verstoord is, moet het kind de kans krijgen ergens anders terecht te kunnen. En woon je in Koggenland, dan is Alkmaar dichterbij dan Stede Broec of Grootebroek. De regio houdt niet op bij de grenzen van je samenwerkingsverband. We hebben elkaar nodig om voor sommige kinderen goed onderwijs te bieden. Vanuit onze regio gaan er bijvoorbeeld kinderen naar Bergen aan Zee, want daar bieden ze revalidatie en onderwijs in mijn regio niet. Dat gaat om 12 kinderen per jaar, daar kan ik geen school op inrichten. Vanuit Astrid komen er een paar kinderen naar mijn regio vanwege hun hoogbegaafdheid, en vanuit Michiel komen een aantal kinderen naar het IKEC voor het onderwijs- en zorgaanbod."

Astrid: "Je kunt het niet allemaal in je eigen gebied oplossen. Het beleid dat ik uitvoer,

kan ook weer invloed hebben op dat van Karin of Michiel. We moeten elkaar steunen, want we zijn er om kinderen kansen te bieden, niet om elkaar in te regelen. Dan doen we geen recht aan onze maatschappelijke opdracht. Met de opdracht die we hebben is het soms puzzelen, en dat doe je samen."

Michiel: "We kunnen leren van elkaar. Ik ben nu twee jaar actief voor het samenwerkingsverband Kop van Noord Holland. Ik heb vaak gevraagd aan Astrid en vooral ook aan Karin: hoe doe je dat nou? De samenwerkingsverbanden hebben ook op verschillende niveaus interactie en collegiaal treffen. Het is goed om te leren van elkaar, van elkaars good practices, want worstelen doen we allemaal."

Karin: "En beter goed gejat, dan slecht verzonnen."

Michiel: "Wat ik tot slot nog wil meegeven aan alle leerkrachten: blijf vooral je

hart volgen als het gaat om kinderen met een bijzondere ondersteuningsbehoefte."

Karin: "Daar sluit ik me bij aan."

Astrid: "Ik ook! We hebben menselijke professionals nodig."

'Het is goed om te leren van elkaar, van elkaars good practices, want worstelen doen we allemaal'

De Tender is op de weg terug

Twee jaar geleden schreef De Kopkrant over sbo De Tender in Schagen. De school had een onrustige periode achter de rug. Inmiddels is, met een nieuwe directeur en een nieuwe locatieleider, de rust weergekeerd op de school. Hoe gaat het nu?

"Je kunt De Tender van twee jaar geleden niet vergelijken met De Tender van nu", zegt Roel de Vries, directeur van De Tender. Iets meer dan een jaar geleden werden hij en Ilona Sibbel bij de school aangesteld als respectievelijk directeur en locatieleider. Het duo is bij De Tender neergezet, omdat er wat moest veranderen.

Rust

Hoe hebben Roel en Ilona dat aangepakt? Ilona: "Het eerste wat van belang was, was rust in de school. Er zijn in het verleden veel directiewisselingen geweest. Ik heb toegezegd dat ik me voor een langere periode wil committeren aan De Tender." Roel: "Ilona blijft hier zeker nog meerdere jaren. Ik ga eind volgend schooljaar met pensioen. Er is nu een duidelijke visie en missie en een helder beeld van wat we met de kinderen willen."

Andere plek

Wat ook voor rust heeft gezorgd, is de verhuizing naar een andere plek in het gebouw. Ilona: "Toen er ruimte vrij kwam aan de andere kant van het gebouw zijn wij verhuisd. Bij de verhuizing zijn de kinderen actief betrokken geweest. De kinderen hebben meegedacht over het inrichten van het lokaal. Ook hebben we het centrum

pedagogisch contact (CPC) ingeschakeld. Het CPC begeleidt leerkrachten in hun pedagogisch handelen, zodat ze rust en stabiliteit in de groep kunnen creëren. Het CPC werkt vanuit de kernwaarden relatie, competentie en autonomie. Het CPC bezoekt de klassen en voert individuele nagesprekken met leerkrachten om deze kernwaarden te versterken. Nu werken we vanuit pedagogisch tact: het goede doen op het juiste moment, ook in de ogen van de leerling. Kinderen worden niet buitengesloten; ze hebben altijd weer de kans op een nieuwe start. Dit zorgt voor veiligheid."

Ouderbetrokkenheid

Afgelopen jaar zijn er zowel een medezeggenschapsraad als een ouderraad opgericht. Ilona: "We zijn heel blij met zoveel ouderbetrokkenheid. Met de komst van een nieuwe IB'er hebben we de zorgcyclus aangepakt, waardoor de ouders nu precies weten wat hun kind kan, wat we aanbieden en wat we verwachten. Wat betreft het didactische stuk hebben we zeer regelmatig overleg met PO-raad over de stappen die nodig zijn om ervoor te zorgen dat de leerlingen leren wat ze moeten leren. De PO-raad heeft gesprekken met ons, met de IB'er en met de leerkrachten en observeert

samen met mij in de klas. Van daaruit maken we beleid, en krijgen de leerkrachten eventueel coaching."

Extra ondersteuning in de klas

Roel vervolgt: "We hebben extra handen in de groep gezet: klassenassistenten. Daarnaast heeft elke groep een dag per week twee leerkrachten, waardoor er nu ruimte is voor vernieuwing en innovatie, voor zowel de school als voor de leerkrachten individueel. Bijvoorbeeld door eens bij een andere leerkracht of op een andere school te gaan kijken, een training of een workshop te volgen, of wat er dan ook maar nodig is om de professionele cultuur te waarborgen. Daarnaast hebben we projectgroepen opgericht om de leerkrachten te betrekken bij het pedagogische en didactische beleid."

Vakken

Ook worden alle vakken doorontwikkeld om de doorgaande leerlijn te borgen. Ilona: "Zo sluiten we aan op de onderwijsbehoeften van de leerlingen. Die hebben we in kaart gebracht. We richten ons nu specifiek op technisch lezen en rekenen. Ondertussen zijn we met een projectgroep bezig met het opzetten van thematisch werken. We streven ernaar om daar volgend schooljaar mee te beginnen. Als je de lesstof koppelt aan thema's, gaat het veel meer leven en zorg je voor meer intrinsieke leermotivatie bij de leerlingen."

Nieuwe beoordeling

Roel: "Aan de hand van de punten in het rapport van de inspectie van vorig jaar hebben we een plan gemaakt en ingezet. Met de uitvoering van dat plan zijn we begonnen, maar we zijn nog niet klaar, er is nog genoeg te doen. De stip op de horizon is nog niet bereikt, maar we gaan gewoon verder met ons plan. In december komt er een inspectiebezoek om objectief te beoordelen hoe ver we nu zijn. We zijn ervan overtuigd dat we ruim voldoende groei hebben gerealiseerd."

'Er is nu een duidelijke visie en missie en een helder beeld van wat we met de kinderen willen'

Corona

Vlak voor de kerstvakantie in 2019 verhuisde De Tender. Een paar maanden later volgde de lockdown in verband met corona. Ilona: "We hebben toen zo snel mogelijk afstandsonderwijs opgezet met Classroom en Meet. De leerkrachten zetten opdrachten in Classroom, en via Meet organiseerden we de instructiegroepjes. De leerkrachten hebben persoonlijk chromebooks langgebracht bij alle kinderen en uitgelegd hoe ze moesten inloggen en wat ze moesten doen. Ons voornaamste doel was contact houden met de kinderen. Vooral met de kinderen die extra aandacht nodig hebben. Elke ochtend was er een klassengesprek. Maar Roel en ik hebben ook regelmatig (video)gesprekken geïnitieerd met de ouders. Hoe breng je structuur aan thuis, hoe help je je kind de dag door? Voor de kinderen voor wie thuisonderwijs toch te lastig was hebben we opvang op school geregeld: een leerkracht en een onderwijsassistent vingen samen de kinderen op."

Ilona Sibbel en Roel de Vries